

POLSKA TWÓRCZOŚĆ RELIG. W I POŁOWIE XVII W.:

LILIUS – MIELCZEWSKI – PĘKIEL

➔ **dualizm stylistyczny: 2 nurty twórczości** (jak np. Monteverdi, Scacchi):

prima pratica = **stile antico** // *seconda pratica* = **stile moderno**

(1) **stile antico** = *stilus ecclesiasticus* = **renesowa** polifonia *a cappella* = *prima pratica*:

- kontynuacja tradycji renesansowego kontrapunktu, styl koncypowany wokalnie (msze, motety): obsada *a cappella* – gł. **Kraków**: kapela rorantystów, później: kapela katedralna (Franciszek Lilius, Pękiel)

(2) **stile moderno** = **barokowy** = *styl koncertujący*:

- nowoczesny, pełen barokowych afektów, nowatorska harmonika + ekspresyjna melodyka.
- oratoria, dialogi, madrygały, koncerty kościelne.
- obsada wokлно-instrum.: **z b.c.**
- gł. **Warszawa**: kapela królewska: gł. Scacchi.

.....

FRANCISZEK LILIUS (ok. 1600-1657):

- syn przybyłego z Włoch [poprzez Graz] **VINCENZA GIGLI / LILIUSA** (=kapela w W-wie: 1596-1639).

I ETAP: edukacja w WARSZAWIE: 1626-32 (Zygmunt III Waza): **ojciec** + **A. Pacelli** (1602-1623), później **G.F. Anerio** (1624-30).

II ETAP: dalsza edukacja w RZYMIE: 1624-25: **G. Frescobaldi** (mieszkał w jego domu; także Andrzej Niżankowski 1633-34).

III ETAP: **KRAKÓW** 1632-57: kapelmistrz kapeli **katedry wawelskiej**: **zespół wok-instrum.**

- **KAPELA KATEDRALNA powołana w 1619** = *Collegium Musicorum* (**druga**: obok kapeli rorantystów): pierwszy kapelmistrz: **Annibale Orgas** (kierował też rorantystami).
- duży zespół: 30 osób; niekiedy **oba** zespoły występowali wspólnie.
- zarobki L.: skromne: rocznie 1500 florenów [Scacchi: 1700-3000];
- miał problemy finans., nie pozostawił majątku, długi, po śmierci procesy sądowe.
Muzyka kapeli **katedry wawelskiej**: brak katalogu muzykaliów (jaki repertuar?)
- dzieła wielkoobsadowe, polichóralne,
- dzieła małoobsadowe/małogłosowe (zachowane druki).

ZNACZENIE L.:

- odegrał dużą rolę w rozpowszechnieniu włoskiej *seconda pratica* w PL.
- **nauczyciel Mielczewskiego** (=Ninius: „Examen breve”, Braniewo 1647).
- **katedra wawelska**: obsługiwał najważniejsze uroczystości państwowe (koronacje, śluby i pogrzeby monarchów);
- stał się gł. najważniejszą osobą w Krakowie, **autorytetem** muz.;

DOROBEK L.:

= z ok. 95 zach. się tylko **24 utw.** (= połowa [12] w stylu koncertującym).

- większość utw. zach. w zbiorze należących niegdyś do luterańskiego kościoła św. Marii Magdaleny we Wrocławiu, a obecnie w Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz w Berlinie w tzw. „kolekcji Bohna”.

.....

1) Utwory jednochórowe w *stile antico* (= większość dorobku): msze i motety:

- pisane dla **rorantystów** (głosy: A-2T-B), później prze-aranżowane dla kapeli **katedralnej** (na przełomie XVII/XVIII dodano partię organów)

- **msze** z długonutowym c.f., głosy DATB = ATTB (bez sopranu)

Missa a 4 voci: jedyna msza **przeimitowana**:

Przykład 9. Łączenie głosów w pary. Franciszek Lilius, *Missa a 4*, *Credo*, t. 18–26.

- 8 motetów (gł. z długonutowym c.f.).

2) UTWORY wielkoobsadowe (polichóralne): 36 utw. na 6-18 gł.

- 3 **msze** i 4 **koncerty kościelne** na 2 chóry: b. wysokie rzemiosło kompozyt.

- pełne **przepychu**, środki typowe dla *stile concertato* ;

- **typ koncertu charakteryst. dla stylu rzymskiego:**

- **wieloodcinkowa** struktura architekt.; **kontrasty** wyrazowe służące oddaniu ekspresyjnych wartości tekstu liturg.: odc. powolne / szybkie (o żywej rytmice), głosy ciemne / jasne.

Np.:

- *Missa brevissima a 8 vocibus* na 2 chóry + b.c.: **chóry różne** (model wenecki).

- mimo obsady typowej dla późnego renes. (= *prima pratica*), faktura nie tak gęsta, ciągle przeciwstawianie odcinków: imit./akordowe (homorytm.: ich przewaga):

- ***Jubilate Deo*** - Koncert kościelny na 11 gł. + b.c.:

- na 2 chóry: 5-gł. **wok.** [CCATB] + 6 gł. **instr.** (2vni, vla, 2 puzony, fg.), + org.:

- typowa dla struktura **wieloodcinkowa**, koncertowanie krótkich fraz przech. od gł. do gł.,

- podstawa kształtowania to zasada **kontrastu** (akordy; technika imitacyjna szczątkowa);

- przeciwstawianie tutti/sola, przemienność metrum, wyjątkowe **efekty brzmieniowe**.

- **najszerzej** znany komp. polski w XVII Europie (Gdańsk, Śląsk, Morawy, Słowacja, Saksonia, **Ukraina** (**Mikołaj Dylecki**), **Dania**, Paryż (?);
- **największy** dorobek pol. baroku (i różnorodny gatunkowo): **130 komp.** znanych z tytułów (=inwentarze), **90 utworów zachow. fragmentarycznie**, w tym: **do wykonania (w całości) 60 utworów** (a 30 we fragmentach).

BIOGRAM:

- 1632-1644 na dworze królewskim w **Warszawie**: instrumentalista (puzon, fagot).
- podlegał wł. kapelmistrzowi: **Marco Scacchi**;
- uczeń Franciszka **Liliusa** (Lilius => u **Frescobaldiego**) oraz **G.F. Aneria(?)**; → Ninius: *Examen breve* (Braniewo 1647).
- podróże: w 1638 towarzyszył **Władysławowi IV** i jego nowo poślubionej żonie Cecylii Renacie (Habsburg) w ich podróży do Baden pod **Wiedniem**;
- **Adam Jarzębski** (*Gościniec Abo opisanie Warszawy*, 1643):

Marek Capellae magistrem

Skaki [=Marco Scacchi], a wicemagistrem

Pekiel [=Bartłomiej Pękiel], zacny organista;

Dobry z nimże komponista.

I Mielczewskiego też rzeczy

Do grania, śpiewania grzeczy.

- 1645 przeniósł się do **Wrocławia** na dwór brata królewskiego Władysława IV - **Karola Ferdynanda Wazy** (= biskup wrocławski i plocki): zostaje kapelmistrzem kapeli biskupiej;
- kapela **Karola Ferdynanda Wazy**: jeden z najlepszych zespołów w ówczesnej PL, złożony z muzyków włoskich i polskich.
- funkcję kapelmistrza pełnił do końca życia, nie zrywając kontaktów z dworem królewskim.
- podróże do Wilna, Gdańska i Krakowa, w 1650 był przez kilka miesięcy na Śląsku (rezydencje biskupa w Nysie i Opolu).
- w czasie pierwszego małżeństwa nabył **majątek** w Ujazdowie pod Warszawą,
- druga żona wniosła w posagu **kamienicę** koło Barbakanu w murach Starego Miasta.
- dalszy **awans finansowy**: kupno po powrocie do Warszawy **kamienicy** w pobliżu Rynku Starego Miasta (przy dzisiejszej ul. Jezuickiej 6).

TWÓRCZOŚĆ:

- Cały **dorobek** ofiarował, mocą testamentu, **Karolowi Ferdynandowi Wazie** (Wrocław).
- Do naszych czasów **nie dotrwał** ani zbiór muzykaliów, ani spis jego utworów (wzmiankowany w testamencie).
- **pełna sygnatura „Mielczewski”** tylko w 12 źródłach.; monogram „**M.M.**” powstał za życia i środowisku, gdzie M. był znany (identyfikacja: B. Przybyszewska-Jarminińska).
- kolekcja z **Wrocławia** (z dawnej Biblioteki Miejskiej) → obecnie w **Berlinie SB** (tzw. „**kolekcja Emila Bohna**”, 1839-1909): **wrocławski organista, dyrygent, kompozytor**.
- 1887 zatrudniony w **Akademisches Institut für Kirchenmusik (Breslau)**.

„Zbiór Bohna”: kolekcja muzykaliów, która powstała w wyniku połączenia materiałów nutowych pochodzących z **różnych wrocławskich kościołów skasowanych w 1810 roku**, głównie św. Elżbiety, św. Marii Magdaleny, św. Bernardyna i św. Krzysztofa, i została skatalogowana przez Emila Bohna – bibliotekarza Stadtsbibliothek we Wrocławiu. -- W 1945 roku zbiór został skonfiskowany przez armię sowiecką i **wywieziony do ZSRR**, a następnie, około 1957 roku, przekazany do NRD i zdeponowany w Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz (Berlin), znajduje się do dziś.

Monogram „**M.M.**” - inne hipotezy::

=> **Maciej Miskiewicz**, => **Marcin z Mielca**,

=> **Mathias Mercker**, => **Martin Mayer**,

=> **Marcello Minozzi**, => **Mario Marini**.

TWÓRCZOŚĆ:

- największy dorobek kompozyt. (różny gatunkowo) w pol. baroku (podobnie: Zieleński).
- łączył talent z grunt. znajom. rzemiosła komp.
- jeszcze w 1986 znanych tylko **28 komp.** → **BERLIN** (= Wrocław):
- **OBECNIE: 130 komp.** znanych z tytułów (=inwentarze), **90 utworów zachow.** fragmentarycznie, w tym **do wykonania (w całości) 60 utworów** (30 we fragmentach).

- rękopisy + **2 druki**: **Wenecja 1643**: *Cribrum musicum* **M. Scacchi** (= kanon), **Jena 1659**: *Geistliche Concerte*, Ed. Joh. Havemann (= *Deus in nomine tuo*),
- największy zbiór kompozycji (40 pozycji) Mielczewskiego (sygnowanych **M.M.**) zawdzięczamy muzykom z **luterańskiego** kościoła **św. Marii Magdaleny we Wrocławiu**.
- 24 msze. Z **mszy** znanych tylko z tytułów: dwie 8-gł, trzy 12-gł, trzy 16-gł.

RECEPCJA TWÓRCZOŚCI: **najb. znany w EU komp. polski XVII w.** przed Chopinem:

- znany w: W-wa, Kraków, Gdańsk (gdzie przebywał); Śląsk; Morawy (=Lewocza), **Słowacja** (=Kromieryż), **Saksonia** (= druk Jena 1659, Lüneburg), **Dania** (= enc. M.Schacht 1687), Litwa (Wilno), Paryż (? : Canzona).
- w wielu kompozycjach przepisanych dla kościołów **luterańskich** wprowadzano znaczne zmiany (teksty łacińskie zamieniano na **niemieckie**, o innej treści).
- **Ukraina**: na kompozycjach Mielczewskiego wzorowali się ukraińscy i rosyjscy twórcy wielogłosowej muzyki cerkiewnej → np. traktat: **Mikołaj Dylecki**, *Idea grammatiki musikiyskoy* (1677; Moskwa 1679):

⇒ **2 odrębne nurty twórczości**: dualizm *prima* i *seconda pratica*

- (1) renes. polifonia *a cappella* → **stile antico**
- (2) barokowy **styl koncertujący** → **stile moderno**

(1) STILE ANTICO: tylko kilkanaście utw.

- do wykorzystania w kościołach: wokalne + organy (*basso seguente*: najniższe dźwięki).
- np. *Gaude Deu Genitrix* (1656, **rorantyści**): archaizujący styl 5-gł.: **dlugonutowy c.f. w TENORZE**. Wpływ Palestriny!

- osobna kategoria: 5 mszy **“łowickich”** ⇒ z **Łowicza** (dla znanej kapeli wok.

Kolegiaty w Łowiczu: *missa plena* (ordinarium + proprium): 4-gł. (A,2T,B = na chór **meski** z **altem** jako gł. najw.): *Missa rorate*, *Salve Sancta Parens*, *In modo Ecclesiae*, *Cibavit eos*.

- styl archaizujący: **dlugonutowy c.f. gregoriański w BASIE** (!!), motywy z chorału w innych;
- brak analogii: **błędy kopistów**: nieprawidłowości w prowadzeniu głosów, równoległe kwinty itp. = zniekształcone odpisy, „poprawione” pod k. XVII (pierwotny kształt zatarty).

(2) BAROKOWY STYL KONCERUJĄCY (= *STILE MODERNO*):

- 50 wok.-instr. „koncerty kościelne” (z b.c.)
- największy przedstawiciel **koncertu kościelnego** (= reprezent. forma muz. baroku pol.)
- na szer. skalę środki **techniki koncertującej**:
- **przeciwstawianie** głosów męskich/żeńskich, dialogowanie chórów, partii wokalnych/instrumental., zmiany w obsadzie instrum.
- **koloratura**: pełna blasku, bogactwa ornamentów (jak kwiecistość barok. dekoracji i epitetów poet.).
- nawiązywał do kompozytorów **weneckich** (Monteverdi, Rovetta), **rzymskich**, w tym znanych mu muzyków warszawskich (**Anerio**, **Scacchi**) oraz **bolońskich** (Giaccobi).
- wykorzystywał melodie pieśni i tańców, popularnych w Polsce.

1) KONCERTY **WIELKO**OBŚADOWE - *stile concertato*:

47 komp. polichóralnych (na 2 lub 3 lub 4 chóry wok.-instum.)

concertans (=soliści) + *cappella* (=ripieno) + instrumenty:

- **na 2 chóry** (4-6 gł) → 32 utw.: w tym 17 utw. na 12 głosów (2 chóry 6-gł: wok. i instr.: 2 vni, 4 puzony),

- **na 3 chóry**: (I-II wok., III instr.) lub I-III wok. (+ b.c.) → 6/11 utw.

- technika *cori spezzati*: przeciwstawianie obsady i faktury: solo/małogłos, imitacje/homofonia; łączenie tradycji **weneckiej** (trakt. instrum. i architektonika) i **rzymskiej** (brak różnicowania barwy).

Jubilate Deo: na 3 chóry wok. (+ b.c.), ***Victimae paschali laudes***

<https://www.youtube.com/watch?v=JhvyZjiYYoQ> - *Missa triumphalis* - live

na 4 chóry (I-II wok., III-IV instr.) → 9 utw.

Magnificat III Toni, ***Magnificat VI Toni***,

Triumphalis dies: na 4 chóry i instr.: **katalog nr 66**.

- bogactwo pomysłów i efektów brzmien., pełen rozmachu, figuracji wok. (jak koloratury skrzypc.). <https://www.youtube.com/watch?v=BvGt9KElgeF> - live

Virgo prudentissima a 16 - https://www.youtube.com/watch?v=W_rFjzvmXJA 55'20

+ Naxos <https://www.nml3.naxosmusiclibrary.com/catalogue/K617226>

.....

„WENECKI KONCERT RITORNELOWY / RONDOWY”: 7 utworów (2x4, 2x6)

Benedictio et claritas [„Uwielbienie i chwała”]

Currite populi.

Plaudite manibus.

Ingredimini Omnes.

→ ***Benedictio et claritas***: 6-gł. chór, 2 viol, 4 tromb. + b.c. (**nr 11**):

forma **ritornelowa**/ **rondowa**/ **refrenowa**/ z powracającym 3-krotnie **refrenem** i kupletami:

Forma: **A-B-A-C-A**

⇒ **REFREN (A)**: *tutti* (cały zespół): prosta, masywna faktura **akord.**, metrum **trójdz.**;

⇒ **KUPLETY (B, C)**: krótkie, silnie skonstrastowane rytm. i faktur., zmniejszona i zmienna obsada, w metrum **parzyst.**;

- *tutti A* wraca jako **refren/ritornel** rozdzielający **KUPLETY B i C** [nieraz wstępna sonata],

- wielka masa dźwiękowa, dostojność; lubowanie się w okazałości i przepychu dźwięku.

Tabela 7. Schemat architektoniczny koncertu rondowego (wg *Benedictio et claritas* M. Mielczewskiego).

Obsada	Sonata	Refren	Kuplet 1			Refren	Kuplet 2			Refren	Zakończenie
		A	B			A	C			A	
			a	b	c		a	b	c		
C1											
C2											
A											
T1											
T2											
B											
Vn1											
Vn2											
Trb 1											
Trb 2											
Trb 3											
Trb 4											
B.c.											
Takty	1-30	31-54	55-64	64-70	70-76	77-91	92-98	99-102	103-125	126-140	141-145

<https://www.youtube.com/watch?v=Phr1V3z1R1w> - The Sixteenth

<https://www.youtube.com/watch?v=iwcNHu0OoAU> - live

<http://www.muzykotekazskolna.pl/kanon/marcin-mielczewski-benedictio-et-caritas/> - Bornus

Msze koncertujące:

- w całości (tzn. jako pełny cykl 5-cz.) zachowały się dwie:

Missa O Gloriosa Domina oraz **Missa Sancta Anna**,

- dwie jako niepełny 2-częściowy cykl **Kyrie i Gloria**:

Missa Triumphalis oraz **Missa Cerviensiana** - dwa chóry 4-gł (CATB + CATB) z 6-gł zesp. inst. (2 skrzypiec i 4 puzonów): niezidentyfikowana pieśń.

<https://www.youtube.com/watch?v=hTCReKjbfk> - Missa Cerviensiana

<https://www.youtube.com/watch?v=JhvyZjiYYoQ> - Missa Triumphalis live

- **Missa super O gloriosa domina**: 6-gł (klasyczny układ: 2CA2TB) + b.c. → 3 przekazy! wszystkie 5 ogniw cyklu

PIEŚŃ: **O Gloriosa Domina** [„O Pani Chwalebna”]: szeroko znana w katolickich kręgach, prosta melodia, wiele wariantów.

- już w XVI w. posiadała polski tekst (Jakub Wujek: „O Gospodze uwielbiona”)

- w XVII, hymn polskiego wojska pod wodzą Stefana Czarneckiego,.

- zapisy: 1586 (kancjonał ze Staniątek), 1647 (J.A. Górczyn: *Tabulatura muzyki*, druk z 1647). Górczyn podaje 2 warianty: jeden z nich wykorzystał M.M.

M.M. cytuje MELODIĘ w całości tylko w *Kyrie*, ale pierwszy człon jest we wszystkich 5 częściach (zawsze w metrum nieparzystym); melodia pieśni jest słyszalna w 1/4 przebiegu mszy (= msza musiała być odbierana jako b. bliska, znajoma).

https://www.youtube.com/watch?v=lHSxyX_J7tg - Kyrie (= Msze staropolskie)

<https://www.youtube.com/watch?v=Z78nB1VnYpY> - Gloria (jw.)

Virgo prudentissima a 16: https://www.youtube.com/watch?v=W_rFjzvmXJA

Vesperae dominicales (*Dixit dominus*, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Magnificat)

<https://www.youtube.com/watch?v=azInilaWrck>

KONCERTY MAŁOOPSADOWE: obsada poniżej 4 gł. (→ W-wa: T. Merula, Anerio, Valentini, Lilius, Scacchi, Zieleński). - 4 tylko utw. - m.in.:

Deus in Nomine Tuo (tekst z Ps. 53): na **bas solo**, 2 skrzyp., fagot i b.c.

= jedyny zachow. **konc. solowy**; edycja w: *Erster Theil Geistlicher Concerten ... Martini Mielczewski* (Jena 1659 => po śmierci M.):

- barokowa emocjonalność i **retoryka** („niedozwolone” skoki, chromatyka).
- forma zgodna ze strukturą syntakt.-log. tekstu: fragmenty, które stały się podstawą wieloodcinkowej formy koncertu.
- wstęp: instr. **sinfonia**, przechodząca w koncertujący dialog skrzypiec i fagotu;
- potem bas, ekspresyjny, łączący arioso z recytatywem (o wyrazistej rytmice i bogatej koloraturze).

<https://www.youtube.com/watch?v=15JQaitOG54> – Bornus

<https://www.youtube.com/watch?v=aXa7HI1iiEA> – live

<https://www.music-island.pl/opisplyty-cor+16153.html#> - The Sixteen / Eamonn Dougan

.....

BARTŁOMIEJ PEKIEL (zm. 1670): *Pekel, Peckel, Pekell*.

➔ **Giacomo Carissimi** (1605-1674)

Wybitny talent o europ. formacie, tw. reprezentuje najlepsze cechy języka dżw. baroku.

- od młodości związ. z kapelą król w **W-wie**. Już przed 1637 zatrudniony jako organista,
- od 1641 **wice**-kapelmistrz, a po wyjeździe **Scacchiego** (1649) **kapelmistrz** (ważne: pierwszy kompozytor **nie-włoskiego** pochodzenia).
- posiadał dobra w Ujazdowie, przyznane mu przez Władysława IV,
- W-wa spustoszona najazdem Szwedów: w 1655 osiedlił się w **Krakowie**,
- po śmierci F. Liliusa (1657) został kapelmistrzem kapeli katedr. **na Wawelu**.

ZACHOWANY DOROBK: 29 utworów:

- w rękopiśmiennych kopiach (Kraków, Gdańsk, Lublin, Berlin, Uppsala), spisanych przez skryptorów obcego i polskiego pochodzenia (m.in. rorantystę **ks. Macieja Miśkiewicza** [ówczesny prepozyt kapeli rorantystów] ➔ *Missa pulcherrima*);
- druk: trzy kanony opublikowane przez Scacchiego w *Xenia Apollinea*:
Xenia Apollinea - dodatek do *Cribrum musicum*, Wenecja 1643.

=> trzy *Canones a 6*: kanon potrójny oraz dwa kanony dwugłosowe z kontrapunktem czterech głosów.

- **dwa okresy**:

- (I) Warszawa: jako kompozytor królewski uprawiał **stile moderno**,
- (II) Kraków: jako muzyk katedralny - szeroko rozumiane **stile antico**.

I. Stile moderno: wokalnie-instrumentalne, zróżnicowana obsada, bogactwo środków fakturalno-wykonawczych:

MSZE:

- **Missa Concertata La Lombardesca** (cykl 6 cz.) - oryg. zaginął podczas II wojny.
- 13-gł (2S, 2A, 2T, 2B, 2 skrzypiec, 3 puzony) + basso continuo.
- nazwa od tańca w stylu lombardzkim, na kanwie którego mogła została skomponowana.
- **msza koncertująca**: trzy zespoły: dwa wokalne (4-gł., identyczne) i jeden instr.
- koncertowanie, dialogowanie: przeciwstawianie instrum./wokal.; solo/tutti (+ b.c.),
- mistrzowskie władanie wielką **masą** głosów, ciekawe **efekty** brzmien., monumentalna, olśniewa potęgą i przepychem brzmienia.
- całość oparta na 1 głównym temacie, poddawane zmianom wariac. i łączeniu z nowymi tematami.

== <https://www.youtube.com/watch?v=IT8ZBRqQWZ8> = The Sixteenth: CD

<https://www.youtube.com/watch?v=JrvzJsGsOOE> – The Sixteenth: wywiad

- **Missa a 14** (2 sopran, 2 alty, 2 tenory, 2 basy, 2 skrzypiec, 2 violette, viola basowa, basso continuo) – zach. tylko **Kyrie i Gloria**.

<https://www.youtube.com/watch?v=1YsTVE2JnTw&t=853s> – The Sixteenth

- dialogo *Audite Morales* ; *Dulcis amor Jesu* → osobny temat

.....
II. Stile antico: dzieła wokalne (zaopatrzone niekiedy w bc.): *a cappella*, **z b.c.**, przeważnie 4-gł., wykonywane w środowisku wawelskim dla *Kapeli Rorantystów* (porzuca barokowy styl): **msze, motety i pieśni**.

- (1). dwie 8-gł. msze z b.c., **na 2 chóry** identyczne (char. użytkowy, *senza cerimonia*):

Missa senza le cerimonia [I] – 2S, 2A, 2T, 2B, basso continuo

Missa senza le cerimonia [II] -2S, 2A, 2T, 2B, basso continuo:

- szybka przemienność chórów, dominacja faktury homorytmicznej,

<https://www.youtube.com/watch?v=0cniCkGO6a4> – **cerimonia [I]** Gloria

<https://www.youtube.com/watch?v=B5cfh1dLI3k> - **cerimonia [III]**: 9'00

- (2). **Missa paschalis** (alt, 2 tenory, bas, basso pro organo): ta sama *pieśń* co u Leopoldy, prosta faktura akord.;

<https://www.youtube.com/watch?v=m64BjiuftmU> - Kyrie

- (3). **Missa brevis** (alt, 2 tenory, bas, basso ripieno): gęsta faktura polifon., obfite imitacje (Credo: fuga podw.), dostojność i powaga;

<https://www.youtube.com/watch?v=ZP89tRARYVA> - live

<https://www.youtube.com/watch?v=H1MKVMeAFcM> - live

- (4). **Missa Pulcherrima ad istar Praenestini** 4-gł. (sopran, alt, tenor, bas, basso ripieno):

- najlepsza z okresu **krakowskiego**, kopia z 1661: ostatnia? („najwspanialsze dzieło relig. pl. baroku”).

= *Msza Najpiękniejsza na wzór Palestriny* → *Praeneste* to starożytna nazwa Palestriny.

- cechy nawiązujące do **Palestriny**: jednorodna, pozbawiona nagłych kontrastów rytm. i metrycznych, zdominowana przez przeimitowanie; renesansowa obsada głosów.

- **zintegrowanie** cyklu jednym tematem muz.

- dzieło zdumiewa poziomem **warsztatu** polifonicznego – mistrzowski kontrapunkt,

- nacechowana nową, **barokową estetyką**: brak naiwnych, renes. ilustracji, lecz osobista, sugestywna **ekspresja**;

- elementy stylu **barokowego**: nowe kształtowanie **melodyki** (np. kwarta zmniejszona w wariacie tematu głównego);

- niespokojna i zmienna **rytmika**,

- oddany głęboki **liryzm** tematu (we wszystkich częściach),

- **figuracje o instrum.** rodowodzie (różni się od oszczędnej melodyki dzieł renesans.);

- progresyjne kształtowanie melodyki niektórych fragmentów (np. w *Amen* zamykającym część *Gloria*),

Wniosek:

- **odbiega od innych dzieł**: Pękielowi **nie** chodziło o wierną replikę stylu Palestrinowskiego, lecz o **twórcze połączenie** własnego języka dżw. ze Style *alla Palestrina*.

= TYTUŁ ['najpiękniejsza']: czy nadany przez skryptora wawelskiego (= ks. **Macieja Miskiewicza**), czy przez samego Pękiela??

- T. Jasiński: odnalazł model (=źródło melodyki): pieśń **O Ross, schöne Ross** (sprzed 1621) na Narodzenie NMP: *O Roß, schöne Roß* = (*O różo, piękna różo*),

- to niem. kontrafaktura średniow. pieśń łac. **Pulcherrima rosa** [= *Najpiękniejsza róża*]

Przykłady nutowe

Przykład 1.

O Rop! schön-ne Rop! In Sanct. AN-NE Schöp Was ein Wan-der Schöp? Was ein sel-tam Rop
 Was ein Wan-der Schöp Was ein sel-tam Rop, Kein Tröh-ling kein Mey Wie frö-lich er sey
 Hat bracht sol-che Rop Als Sanct. AN-NE Schöp 'for dem Pa-na-deiß Hat jhr Schöp den Preiß
 O Trö-li-cher Tag Da Sanct. Ann ge-lag Kompt jhr Kin-der all Singt mit süs-sem Schall
 Wieß und schaut die Rop In Sanct. An-ne Schöp.

Notka. Pieśń O Ross, schoeno Ross powstała przed 1621 r., pierwszy znany przekaz - druk Johanna Volmara w Rzeszowie 1621, następnie anonimowy druk Koln 1623. - Tekst: anonimowo przekazany utwór Friedricha Spee, pieśń katolicka, na Narodzenie Najświętszej Marii Panny (Von Mariae Geburt), pięć zwrotek - każda z własnym efektem poetycko-religijnym. - Melodia: anonimowa, zaczerpnięta z opracowania wielogłosowego (głos zanotowany w kluczu tenorowym z inskrypcją Primus Chorus); forma a + b + c + d + e + a + d + e + a + a; modus dorycki plagalny transponowany do g.

Przykład 2.

B. F. KIEL: Missa Rubenim ad instar Praene

Ky-ri-e-lei-son Chris-te e-
 Ky-ri-e-lei-son Et in ter-ra pax
 Pa-tri om-ni-po-ten- Et in-car-na-tus est
 Cru-ci-fi-xus e-li-am pro no-bis
 San-ctus San-ctus Be-re-dic-tus qui re-nit Ag-nus De-
 Ag-nus De-i Ag-nus De-i qui tol-lis pec-ca-ta mun-di

https://www.youtube.com/watch?v=kORZxD_CIf4&list=RDkORZxD_CIf4&start_radio=1&t=8 Gloria (Kosendiak)

<https://www.youtube.com/watch?v=AeVVcXzU3Ws> - CD 2013: Agnus (Kosendiak)

https://www.youtube.com/watch?v=sPqbgZ_AEYU

<https://www.youtube.com/watch?v=ZVqIE0gl-4o> - live

MOTETY:

Sub tuum praesidium (Pod Twoją obronę),

Salvator orbis (Zbawca świata),

Magnum nomen Domini (Wielkie imię Pana):

Ave Maria:

Assumpta es Maria <https://www.youtube.com/watch?v=h0ID0a-Vjw8> -

Resonet in laudibus (Brzmi pochwałami):

<https://www.youtube.com/watch?v=-VDz8PNhVYA>